

**THE LINGUISTIC DIMENSION OF ALL ACADEMIC SUBJECTS
AS AN INTERDISCIPLINARY APPROACH IN LANGUAGE
EDUCATION IN EU COUNTRIES**

**МОВНИЙ ВИМІР УСІХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ
ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У МОВНИЙ
ОСВІТІ КРАЇН ЄС**

Anatolii Ishchenko¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-683-6-14>

Глобальні трансформації, пов'язані із мобільністю, цифровізацією, зростанням міграційних потоків, міжкультурною взаємодією та переосмисленням цілей освіти, спричиняють дедалі виразніший вихід мовної підготовки в європейських системах освіти за межі окремого навчального предмета. В сучасних стратегіях країн ЄС вивчення іноземних мов розглядається не лише як засвоєння лексико-граматичного матеріалу, а й як складова ширшого освітнього проекту, зорієнтованого на формування особистості, здатної діяти в багатомовному середовищі, навчатися протягом життя, брати участь у демократичному суспільстві та ефективно комунікувати в різних соціокультурних контекстах. Зокрема, Рекомендація Ради ЄС 2019 року орієнтує освітні системи на те, щоб молодь, окрім мови навчання, опанувала щонайменше ще одну європейську мову для соціальних, навчальних і професійних потреб та заохочувалася до вивчення додаткової мови [2, с. 17]. Це засвідчує перехід від вузької дисциплінарної моделі до комплексного бачення мовної освіти.

Метою цієї розвідки є окреслення міждисциплінарного потенціалу стратегій країн ЄС у галузі вивчення іноземних мов та з'ясування ролі мовного виміру всіх навчальних предметів (*language dimension in all subjects*) у формуванні плюрилінгвальної компетентності здобувачів освіти.

Серед проаналізованих джерел важливе місце посідає звіт Eurydice «Ключові дані про викладання мов у школах Європи – видання 2023 року», у якому мовну політику описано не як вузьку сукупність рішень щодо уроків іноземної мови, а як систему з 51 індикатора в 39 освітніх системах, що охоплює контекст, організацію, участь, учителів і навчальні процеси [5]. Таким чином, мовна освіта в Європі постає як системний, міжсекторальний напрям освітньої політики,

¹ Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Ukraine

тісно пов'язаний із проєктуванням змісту навчання. Ключовим проявом цього є комплексний підхід до викладання і вивчення мов. У Рекомендації Ради ЄС 2019 року наголошено на потребі розширення «компетентностей учнів у умовах навчання шляхом підтримки вчителів у вирішенні питань використання конкретної мови у відповідних предметних галузях, включаючи підвищення обізнаності про різні мовні реєстри та специфічну лексику» [2, с. 18]. Крім того, документ прямо пов'язує мовну політику з міжпредметною співпрацею, рекомендує сприяти спільному викладанню між викладачами мов і викладачами інших предметів та розвивати мовну обізнаність на рівні всієї школи. Отже, відповідальність за розвиток мовних умінь у сучасній європейській школі більше не може бути покладена лише на викладача іноземної мови; вона має розподілятися між усіма учасниками освітнього процесу, що і надає мовній освіті виразного міждисциплінарного характеру.

Таке розуміння поглиблюється в документах Ради Європи, присвячених плюрилінгвальній та міжкультурній освіті. Наприклад, автори «Посібника з розробки та впровадження навчальних програм для плюрилінгвальної та міжкультурної освіти» (2016) виводять плюрилінгвальну освіту за межі окремих предметів і розглядають її як принцип організації змісту навчання [4]. Своєю чергою, «Посібник з розробки навчальних програм та підготовки вчителів» (2015) показує, що «увага до мови на предметному уроці не лише поліпшить компетентність учнів у використанні як предметно зумовленої, так і загальної мови, а й сприятиме глибшому розумінню ними навчального матеріалу та ширшому опануванню змісту предмета» [8, с. 8]. Відтак мова постає не зовнішнім додатком до навчального предмета, а умовою засвоєння його змісту, зокрема в роботі з академічною мовою, термінологічними системами, жанрами навчального дискурсу, а також поясненням, порівнянням, узагальненням і аргументацією.

У теоретичному вимірі такий підхід безпосередньо узгоджується з ідеєю плюрилінгвальної компетентності, зафіксованою в «Загально-європейських рекомендаціях з мовної освіти» (CEFR for Languages, 2020). У CEFR користувача мови представлено не як носія ізольованих мовних систем, а як «соціального агента», який у взаємодії співконструює значення і вдається до медіації. Документ також наголошує, що індивід «формує комунікативну компетенцію, до якої роблять свій внесок усі знання та досвід володіння мовою, і в якій мови співвідносяться та взаємодіють». Відповідно, мета мовної освіти визначається вже не як досягнення ізольованої «досконалості» в одній, двох чи трьох мовах, а як «розвиток лінгвістичного репертуару, у якому всі мовні здібності мають своє місце» [1, с. 157]. У контексті освітньої політики це означає

переосмислення можливостей перенесення вмінь між мовами, опору на вже наявний мовний досвід учня, а також розвиток медіації, співпраці та міжкультурної чутливості. У такій перспективі плюрилінгвальна освіта постає не як окрема методична техніка, а як нова педагогічна логіка.

Важливо, що ця логіка має чітке аксіологічне підґрунтя. «Рекомендація СМ/Rec(2022)1 Комітету міністрів державам-членам щодо важливості плюрилінгвальної та міжкультурної освіти для демократичної культури» підкреслює, що якісна мовна освіта відіграє ключову роль у розвитку здатності розуміти тих, чії погляди та життєві досвіди є відмінними від інших, а «плюрилінгвальні й міжкультурні компетентності сприяють справедливій та інклюзивній освіті, успіху в освіті, участі в демократичній культурі й суспільній інтеграції» [7, с. 3]. Таким чином, мовний вимір усіх навчальних предметів у країнах ЄС є не лише дидактичним рішенням, а й частиною ширшої стратегії демократизації освіти. Через роботу з мовою в усіх дисциплінах школа не тільки навчає предметного змісту, а й формує здатність аргументувати, пояснювати, домовлятися, порозумітися та співіснувати в умовах культурної різноманітності. У сучасному комунікативному середовищі ця функція набуває особливої ваги, оскільки багатомовність дедалі тісніше пов'язується з медіацією смислів, участю в ширших спільнотах і включеністю в транснаціональні освітні простори [1; 7].

Сучасні наукові дослідження підтверджують продуктивність такого підходу. Зокрема, Енріка Піккардо описує плюрилінгвальність як альтернативу «монолітному» розумінню мовної компетентності, «що виникає незалежно від лінгвістичного репертуару та траєкторій учнів і вчителів» [6, с. 600]. Мовна здатність у такій перспективі трактується як динамічне явище, сформоване нерівномірними й змінними мовними та культурними ресурсами особистості. Дослідниця доводить, що курикулум має будуватися не за логікою ізольованого додавання мов, а за синергетичним принципом, який дає змогу налагоджувати зв'язки між мовами, досвідами та навчальними контекстами. Особливо показовими є висновки синтезу 30 емпіричних досліджень, здійсненого Ле Чен, М. Карасом, М. Шалізаром та Е. Піккардо: плюрилінгвальна педагогіка сприяє розвитку плюрилінгвальної та міжкультурної компетентностей, зміні мовних переконань у бік «позитивного ставлення до множинності й гібридності», утвердженню ідентичності та агентності учнів і вчителів, а також розвитку мови й грамотності [3, с. 1]. Отже, міждисциплінарність у мовній освіті має не лише нормативне, а й емпіричне підґрунтя.

Для України європейський досвід має особливу актуальність. У дослідженні О. Локшиної (2024) показано, що Європейський освітній простір еволюціонував від сукупності принципів, спрямованих на

усунення перешкод для мобільності, до цілісного концепту з визначеними політичними цілями, механізмами управління й моніторингу, ставши своєрідним «компасом» для подальших реформ [9]. У цьому контексті мовну освіту й підготовку педагогічних кадрів в Україні доцільно орієнтувати на ті підходи, які нині розвиваються в ЄС: інтеграцію мовних цілей у програми різних дисциплін, посилення уваги до академічної мови навчання, підготовку вчителя до медіації та використання мовного різноманіття як освітнього ресурсу, а не як проблеми.

Таким чином, мовний вимір усіх навчальних предметів доцільно розглядати як перспективний міждисциплінарний підхід у мовній освіті країн ЄС, що поєднує якість освіти, інклюзію, демократичну культуру та інновації в підготовці сучасного вчителя.

Список використаних джерел:

1. Council of Europe. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume*. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2020.
2. Council Recommendation of 22 May 2019 on a comprehensive approach to the teaching and learning of languages. *Official Journal of the European Union*. 2019. С 189. P. 15–22.
3. *From “Promising Controversies” to Negotiated Practices: A research Synthesis of Plurilingual Pedagogy in Global Contexts* / L. Chen, M. Karas, M. Shalazar, E. Piccardo. *TESL Canada Journal*. 2022. Vol. 38, no. 2. P. 1–35. DOI: <https://doi.org/10.18806/tesl.v38i2.1354>
4. *Guide for the Development and Implementation of Curricula for Plurilingual and Intercultural Education* / J.-C. Beacco, M. Byram, M. Cavalli, D. Coste, M. Egli Cuenat, F. Goullier, J. Panthier. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2016.
5. *Key Data on Teaching Languages at School in Europe – 2023 Edition* / European Commission, EACEA, Eurydice. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2023. DOI: <https://doi.org/10.2797/529032>
6. Piccardo E. Plurilingualism and Curriculum Design: Toward a Synergic Vision. *TESOL Quarterly*. 2013. Vol. 47, no. 3. P. 600-614. DOI: <https://doi.org/10.1002/tesq.110>
7. Recommendation CM/Rec(2022)1 of the Committee of Ministers to member States on the importance of plurilingual and intercultural education for democratic culture. Strasbourg : Council of Europe, 2022.
8. *The Language Dimension in All Subjects: A Handbook for Curriculum Development and Teacher Training* / J.-C. Beacco, M. Fleming, F. Coullier, E. Thürmann, H. Vollmer. Strasbourg : Council of Europe Publishing, 2016.
9. Локшина О. Європейський освітній простір як інтеграційна перспектива української освіти. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 2. С. 6–19. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-6-19>